

CONTRIBUȚIA PROTOPOPULUI LUGOJULUI DR. GEORGE POPOVICI LA MIȘCAREA NAȚIONALĂ DIN BANAT

Ioan Munteanu

Militant de seamă al mișcării naționale românești din Banat la sfârșitul veacului al XIX-lea și în primele decenii ale celui următor, dr. George Popovici a reușit să înmănunchieze într-o activitate deosebit de bogată datorită credincios al Altarului cu lupta neobosită pentru apărarea drepturilor românilor și împlinirea idealurilor lor naționale. Către sfârșitul vieții, în noiembrie 1927, când a fost sărbătorit cu prilejul împlinirii a patru decenii de la numirea ca protopop al Lugojului, bătrânul preot declara cu simplitate: "cea mai mare bucurie a vieții mele constă în faptul că mi-au fost recunoscute două calități: munca pentru ortodoxie și, implicit, pentru drepturile și istoria românismului din Banat"

Dr. George Popovici s-a născut la 25 aprilie 1862 în satul Cliciova, jud. Timiș, într-o veche familie de preoți veniți în Banat din Țara Hațegului în secolul al XVIII-lea². După finalizarea cursurilor școlii primare în comuna natală și apoi a celor liceale în Lugoj, urmând tradiția familiei, se înscrie în anul 1881 la Facultatea de teologie din Cernăuți. Tot aici obține și diploma de doctor în teologie în anul 1885^{2bis}. Pentru a-și perfecționa pregătirea frecventează, timp de un an, cursurile de filozofie la Facultatea de Litere a Universității din Viena, precum și unele cursuri la facultatea de Teologie romano-catolică și la Institutul Superior Protestant din capitala habsburgică³. Contactul cu școlile universitare din Cernăuți și Viena, vastele cunoștințe umaniste pe care le dobândește vor avea o mare influență asupra formației și concepțiilor sale politice și spirituale. Prețuindu-și pregătirea, episcopul Ion Popasu îl solicită ca profesor la Seminarul teologic din Caransebeș⁴, unde va și preda dogmatica în anul școlar 1886/87⁵. Între timp decedează unchiul său, Gheorghe Peștean, protopopul Lugojului⁶. În 13 septembrie 1887 dr. George Popovici este ales protopop al Lugojului și va onora această demnitate, cu un pilduitor devotament, până la trecerea în neființă, la 27 decembrie 1927⁷.

Integrat în foarte dinamica societate românească din Lugoj la sfârșitul veacului trecut, George Popovici se va înrola cu toată energia sa în vâltoarea mișcării naționale din Banat, alături de Vincențiu Babeș, Alexandru Mocioni, Coriolan Brediceanu, Ștefan Petrovici, George Dobrin etc. Activitatea sa deosebit de bogată și complexă, pe lângă aceea de slujitor al Bisericii, poate fi, desigur sub formă generală, grupată în trei compartimente, strâns legate între ele și aparținând organic mișcării de eliberare și unitate

1. Foaia Diecezană, XLIII, 1928, nr. 3, din 15 ianuarie, p. 5.

2. Arh. Mitropoliei Banatului (A.M.B.), fond Dr. A. Cosma-junior, dos. 37

2 bis. Drapelul, Lugoj, V, 1905, nr.83, din 21 iulie/3 august 1905, p. 3.

3. A.M.B., fond Dr. A. Cosma-junior, dos. 37.

4. Dr. A. Cosma-Junior, Istoria presei române din Banat, vol. I, Timișoara, 1952, p. 98.

5. A.M.B., fond Dr. A. Cosma-junior, dos. 37

6. Ibidem.

7. V. Lazarescu, Protopopul George Popovici (1862-1927), în Mitropolia Banatului", XXXVIII, 1978, nr.

națională a românilor din monarhia austro-ungară: a) activitatea cărturărească, închinată cunoașterii istoriei naționale și în special a istoriei românilor bănățeni; b) sprijinirea acțiunilor și asociațiilor cu caracter cultural sau profesional ale românilor din Banat; c) participarea efectivă la viața politică ca membru marcant al P.N.R.

În ansamblul scrierilor⁸ lui George Popovici, istoria a fost cea mai prezentă. Încă student fiind el elaborează un studiu consacrat actului "uniației" din Transilvania cu Biserica romano-catolică. Va fi publicat în revista "Candela" din Cernăuți în anul 1885⁹. Continuând cercetările și fiind "mai mult întărit în rezulatele obținute", cum mărturisește în Cuvânt către cititori, elaborează lucrarea Uniunea românilor din Transilvania cu Biserica romano-catolică sub împăratul Leopold I, Lugoj, 1901. Peste trei ani va da literaturii istorice bănățene una din cele mai importante lucrări de până atunci: Istoria românilor bănățeni, Lugoj, 1904. Apreciind valoarea științifică și semnificația națională a operei sale, Academia Română îl alege membru corespondent, în sesiunea din primăvara anului 1909, în același timp cu C. Giurescu și generalul Hârjeu la sesiunea istorică; I. Brătescu-Voinești, George Murnu și I.A. Bassarabescu la secțiunea literară; I. Țițeica și Emanoil Teodorescu la secțiunea de științe¹⁰. În raportul prezentat Academiei, I. Kaliendru a relevat și meritele cărturarului bănățean în viața politică și cultural-națională din această provincie¹¹. Era o recunoaștere a strădaniilor lui George Popovici pentru afirmarea spiritualității naționale, dar și o încurajare a luptei românilor bănățeni pentru apărarea limbii, instituțiilor și istoriei naționale¹². A colaborat, pentru partea bisericească, la Enciclopedia Română, apărută sub îngrijirea lui Cornel Diaconovich¹³, la o serie de reviste și ziare românești¹⁴. Pentru a sprijini efortul diplomatic al delegației române la Conferința de Pace de la Paris și pentru a argumenta legitimitatea Unirii Banatului cu România, redactează Memoriile cu privire la integritatea Banatului, lucrare publicată postum, în anul 1929. Însemnările-manuscris, rămase de la dr. Aurel Cosma-junior, care a colaborat cu George Popovici în ultimii ani ai vieții acestuia, ne semnalează o altă lucrare: Diferite însemnări asupra Banatului, care, după mărturisirea autorului, ar fi "completat istoriografia cu o mulțime de date noi și documente, relative la trecutul românilor bănățeni"¹⁵. Lucrarea a rămas nepublicată și probabil, s-a pierdut.

George Popovici se angajează în scrisul istoric într-o perioadă când istoriografia românească se îmbogățește prin opere cu un pronunțat accent critic, mai cu seamă prin triada Dimitrie Onciul, Ioan Bogdan și Nicolae Iorga¹⁶. Lucrările sale sunt elaborate cu responsabilitate științifică, în spiritul timpului său și pe coordonatele de exprimare ale

8. Cuvântări bisericești, vol. I, Caransebeș, 1898; vol. II, Caransebeș 1904; Religione și știință. Disertație, Caransebeș, 1899; Deprinderi păgubitoare, Lugoj, 1901; articole în Revista teologică (Sibiu); Foaia diecezană (Caransebeș); Luminătorul și Dreptatea (Timișoara); Drapelul (Lugoj) etc.

9. George Popovici, Uniunea românilor din Transilvania cu Biserica romano-catolică sub împăratul Leopold I, Lugoj, 1901, p. IV.

10. Luceafărul, VIII, 1909, nr. 13, p. 307.

11. Analele Academiei Române, tom. XXXI, 1907-1908, p. 212-213, 218.

12. Drapelul, IX, 1909, nr. 60, din 3/22 iunie, p. 3.

13. Enciclopedia Română, tom. III, Sibiu, 1904, p. 645.

14. Dr. A. Cosma Junior, op. cit., p. 99.

15. A.M.B., fond Dr. A. Cosma-junior, dos. 37.

16. Alex. Zub, De la istoria critică la criticism. Istoriografia română la finele sec. XIX și începutul sec. XX, București, 1985, p. 179-181.

spiritualității românești transilvănene. Resimțim în ele erudiția omului de cultură, temeinic cunoscător al operei istoricilor români, de la cronicari până la contemporanii săi, dar și cunoscător al operei istoricilor europeni care înserează informații despre spațiul și trecutul românesc, de la anticii Herodot, Strabo, Tacitus, Dio Cassius, Eutropius etc. la umanistii Bonfinius, Silvio Piccolomini și până la istoricii veacurilor XVIII și XIX: Edward Gibbon, Thomas Mommsen, Augustin Thierry, C-tin Jirecek, Iosif Katona, Gh. Pray etc.¹⁷ În spiritul pozitismului istoriografic românesc observăm în opera sa istorică erudiție, interes pentru obiectivitate, preocupare pentru prezentarea critică a izvoarelor documentare. Deși era protopop ortodox și se confrunta cu problemele generate de separația confesională a românilor, actul unirii cu Biserica romano-catolică nu-l abordează de pe poziții partizane. Face precizarea că actul respectiv trebuie analizat din perspectiva "faloasele și daunele rezultate", printr-o corectă interpretare a surselor documentare. "A afirma fără a dovedi în istorie nu înseamnă nimica"¹⁸, susține George Popovici, subliniind totodată că "se va face istorie fără a detrage din aceea ce stă și fără a adăuga ceea ce nu este"¹⁹. Militantul neobosit pentru solidaritatea românilor pe tărâm politic, pentru realizarea unei strânse coeziuni în mișcarea națională²⁰ nu putea rămâne însă nepăsător la scindarea existentă în Biserica românilor din Transilvania. Scopul pe care și-l propune prin lucrarea Uniunea românilor..., afirma George Popovici, era ca "servind adevărului prin prezentarea faptelor în adevărata lor lumină istorică" să argumenteze că "românii numai în uniunea reciprocă prin credință și sentimente, iar nu prin legături nefiresci cu adversarii, pot găsi mântuire și tercire"²¹.

Acordând istoriei un adevărat rost pragmatic, cu adâncă implicabilitate în contemporaneitate, George Popovici imprimă operei sale istorice un pronunțat conținut militant, care nu alternează însă valorile științifice. Luptătorul hotărât pentru drepturile românilor, își scrie lucrările în spiritul valorilor autentice ale istoriografiei românești în general și ale istoriografiei transilvane în special. Lucrările sale au fost la vremea respectivă, ca și a multor istorici români, importante arme de luptă națională. A purces la truda scrierii istoriei românilor din Banat, prea puțin cunoscută, precizează în Cuvânt pentru cititori din lucrarea Istoria românilor bănățeni, și pentru a combate "unele scrieri tendențioase mai proaspete care vor să mistifice trecutul"²². Motive politice în vremurile moderne, remarcă George Popovici, au "născocit mijloace de luptă străine de domeniul istoriei, unde adevărul și dreptatea au să cumpănească faptele trecute, rostind judecata asupra lor"²³. Opera istorică a protopopului George Popovici completează și adâncește lupta sa politică națională, definindu-i cu toată claritatea concepția democratică, patriotică.

Activitatea lui George Popovici în mișcarea națională românească a integrat și participarea sa la conducerea și îndrumarea multor organizații cu caracter cultural,

17. Istoria românilor bănățeni, Lugoj, 1904.

18. George Popovici, Uniunea românilor..., p. 248.

19. Ibidem.

20. N. Cordoș, Constătuirea confidențială a Partidului Național Român din Timișoara (1901), în "Banatica", vol. II, p. 256.

21. George Popovici, Uniunea românilor..., p. IV.

22. Idem, Istoria românilor bănățeni, Lugoj, 1904, p. V.

23. Ibidem, p. VI.

economic sau profesional ale românilor din Banat. A făcut parte din conducerea băncii "Lugojana"²⁴ din Lugoj și a susținut prin ea efortul economic și cultural mai cu seamă al plugarilor și meșteșugarilor bănățeni. Vreme de mulți ani a fost președinte activ al Despărțământului învățătoresc din cercul protopresbiterial ortodox al Lugojului²⁵, îndrumându-i activitatea spre apărarea instituției școlare naționale, a limbii române, spre intensificarea educației naționale, patriotice a tineretului. A făcut parte, peste două decenii, din comitetul coordonator al Reuniunii române pentru lectură din Lugoj²⁶ (Casina Română) și din comitetul coordonator al Reuniunii române de cânt și muzică din Lugoj²⁷, alături de Coriolan Brediceanu, George Dobrin, Ștefan Petrovici, Valeriu Braniște, Alex. Onaie, Ioan Boroș etc. Are un merit deosebit în activitatea Reuniunii bănățene pentru înființarea Muzeului de istorie și etnografie a comitatului Caraș-Severin, militând ca acesta să fie constituit ca societate științifică la care să fie utilizată și limba română în toate publicațiile și manifestările sale²⁸. Importantă a fost contribuția lui George Popovici la organizarea despărțământelor ASTRA în Banat, făcând parte din comitetul de conducere al despărțământului Lugoj²⁹. Inițiază organizarea de biblioteci populare în diferite localități, organizarea unor manifestări culturale, de conferințe publice pentru răspândirea unor cunoștințe științifice la sate.

Încadrat de foarte tânăr în prima linie de luptă a mișcării naționale din Banat și Transilvania, protopopul George Popovici se va remarca de la început ca unul dintre energicii susținători ai principiului solidarității și ai acțiunii hotărâte pentru apărarea drepturilor românilor. Foarte curând după stabilirea în Lugoj este ales în fruntea organizației locale P.N.R., iar din anul 1892 în fruntea organizației județene Caraș-Severin. Fermitatea convingerilor politice naționale, onestitatea și intransigența de caracter, chibzuința de care dădea dovadă în raporturile cu oamenii și în organizarea acțiunilor politice sau culturale îl aduc curând între conducătorii mișcării naționale din Banat și Transilvania, într-o perioadă dificilă de frământări interne și de accentuare a presiunilor cercurilor guvernante maghiare după înaintarea Memorandului din 1892. La Conferința națională de la Sibiu, din 11/12 iulie 1893, este ales vicepreședinte al Biroului acestei importante manifestări politice, la care au participat un mare număr de români bănățeni și transilvăneni. Este întrutotul solidar cu cauza Comitetului Central al P.N.R. și cu acțiunea memorandistă. În 16 ianuarie 1894, într-o scrisoare trimisă lui Ioan Rațiu, exprimându-și regretul că nu poate participa, din motive obiective, la Consfătuirea de la Cluj din 24 ianuarie 1894 a frunțașilor partidului național, face și următoarea precizare extrem de importantă pentru definirea atitudinii sale politice: "Poziția mea față de Dumneavoastră (I. Rațiu - n.n) și de Comitet e însă pe deplin lămurită, eu merg solidar cu D. voastră până la sfârșit și mă voi supune concluserilor aduse"³⁰. Îi propune lui Rațiu ca la această Consfătuire să se discute problema convocării unei noi Conferințe naționale a partidului care să aleagă și să trimită o "deputațiune la Viena spre aducere la cunoștința monarhului

24. Drapelul, IV, 1904, nr. 18, din 10/23 februarie, p. 3.

25. Drapelul nr. 24, din 24 februarie/8 martie, p. 3.

26. Drapelul VI, 1906, nr. 4, din 10/23 ianuarie, p. 2.

27. Drapelul VI, 1906, nr. 15, din 7/20 februarie, p. 2.

28. Drapelul V, 1905, nr. 52, din 7/20 mai, p. 2.

29. Drapelul V, 1905, nr. 67, din 14/27 iunie, p. 2.

30. Arh. istorică Ucuirești, fond P.N.R. din Transilvania și Ungaria, vol. IV, dqs. 6, f. 11.

cele petrecute de la subșternerea Memorandului încoace" ³¹. Aproximarea procesului memorandiștilor a făcut însă nerealizabilă a asemenea propunere. De altfel, din însărcinarea conducerii P.N.R., după cum rezultă dintr-o scrisoare trimisă în 31 martie 1894 lui Septimiu Albini, a fost împuternicit să adune ajutoare financiare pentru susținerea celor aduși pe banca acuzării în procesul memorandiștilor ³². Foarte important este însă rolul lui George Popovici în perioada imediat următoare procesului în vederea refacerii unității de acțiune a partidului și realizării solidarității naționale în acele momente foarte dificile pentru mișcarea politică românească. Ales între cei 14 membri ai "Comitetului de substituți" care urma să coordoneze acțiunile P.N.R. până la viitoarea Conferință națională, caută să atenueze tensiunile ivite în cadrul conducerii mișcării naționale, ascuțite și de atacurile reciproce dintre zărele românești. După cum se știe, prin Ordinul 321/16 iunie 1894 al Ministerului de Interne al Ungariei, s-a interzis activitatea legală a P.N.R. ca formațiune politică. Își putea continua activitatea ca Reuniune, dacă statutul ei se conforma Ordonanței ministeriale nr. 13084/1875. În aceste condiții, mai bine de un deceniu, P.N.R. nu s-a putut întruni în Conferințe naționale, activitatea limitându-se la întruniri, consfătuiri intime, schimburi de scrisori între fruntași și mai cu seamă la activitatea în congregațiile comitatense și asociațiile culturale. O asemenea consfătuire s-a convocat la Sibiu pentru 12/28 noiembrie 1894 cu scopul de "a delibera asupra organizării partidului național în urma Ordinului Ministerului de Interne". Se făcea apel la alegători să se prezinte în număr cât mai mare ³³. În vederea pregătirii acestei întruniri, s-a preconizat ținerea unei consfătuiri confidentiale la Arad pentru ziua de luni, 7/19 noiembrie 1894, la Vasile Mangra. George Popovici îi scrie în acest sens lui Valeriu Braniște să fie prezent la această consfătuire "spre a ne sfătui în chip privat asupra celor de făcut în viitorul în interesul cauzei noastre naționale" ³⁴. Printr-o altă scrisoare, din 2/14 noiembrie 1894, adresată lui Valeriu Braniște își exprimă îngrijorarea și neliniștea datorită polemicii pornite între gazetele Dreptatea din Timișoara și Tribuna din Sibiu ³⁵, pe chestiunea "amestecului partidelor din România în problemele partidului național din Transilvania. "Dacă se mai continuă acum discuția - preciza George Popovici - prevăd că nu vom putea face nimica. Oricum vă rog să nu continuați cel puțin până trecem întrunirea de luni. Pentru aceasta v-am rugat și la convenirea noastră ultimă... Aceasta vi le scriu spre a vă ruga din nou să stați acum de la orice polemică, căci îmi este teamă că ne încurcăm și ne slăbim pre contra acțiunilor urmânde. Eu nu voiesc ca acum să ne săpim spre bucuria dușmanilor" ³⁶.

Într-o altă scrisoare, din 19/31 octombrie 1894, adresată lui Septimiu Albini își exprimă aceeași nemulțumire pentru disensiunile dintre grupările formate în conducerea mișcării naționale. Îl anunță că după ce a "stăruit mai mult să realizăm unirea tuturor

31. Ibidem.

32. Biblioteca Academiei Române, Manuscrise. Corepondență, nr. 27 328, S 40(1)/CC VI.

33. Dreptatea, I, 1894, nr. 253 din 19 noiembrie/1 decembrie, p. 1.

34. Dreptatea, I, 1894, nr. 253 din 19 noiembrie/ 1 decembrie, p. 1.

35. Biblioteca Academiei Române, Manuscrise. Corepondență, nr. 149.971; Valeriu Braniște. Corepondență, vol. I (1879-1895), editie îngrijită de Valeria Căllman și Gh. Iancu, 1985, p. 215- 216.

36. Dreptatea, I, 1894, nr. 235, din 28 octombrie/9 noiembrie, p. 1-2 și nr. 239, din 2/14 noiembrie p. 2.

36. Biblioteca Academiei Române, Manuscrise. Corepondență, nr.106.736; Valeriu Braniște. Corepondență, vol. I., p. 217- 218.

factorilor partidului național, care s-a terminat așa deprimător pentru toți", este decis "Ca pentru cele viitoare să nu mai premesc răspunderea, fiind retragerea mea de la conducerea per absolutum irevocabilă"³⁷ Aceasta nu însemna, ținea să sublinieze George Popovici, renunțarea sa la lupta pentru drepturi naționale. Îi adresează totodată rugămintea lui S. Albin "ca să nu fie rătăcirea cea de apoi mai rea decât cea dintâiu, să stăruieți la toți amicii, cunoscându-vă de bărbat așezat și serios, să mai reducă considerabil acel nou principiu de rezistență pasivă până la extrem, care faptic acum la noua conferință (consfătuire n.n.) are să fie inaugurat, căci eu prevăd un dezastru mare și un pericol național"³⁸.

Rămâne totuși la conducerea organizației județene a P.N.R. din Caraș-Severin și va participa la căutările și dezbaterile menite să găsească soluțiile depășirii crizei ivite în conducerea mișcării naționale la sfârșitul veacului al XIX-lea, criză accentuată de aprigele confruntări din presă³⁹. În acest sens, din împuternicirea unor frunțași ai partidului național (George Pop de Băsești, Teodor Mihali, Iuliu Coroiaru, Rubin Patița) întrușiți la Cluj în 6 iunie 1901, George Popovici convoacă la o consfătuire în Timișoara "bărbații de încredere ai diferitelor grupări ca să afle în înțelegere comună baza concentrării, bineînțeles fără alterarea organizației de partid, programului din 1881 și a concluserilor conferințelor naționale"⁴⁰. Consfătuirea are loc în 13 iulie 1901 și au participat George Popovici, ca președinte, Iuliu Maniu, Nicolae Oncu, Coriolan Brediceanu, V. Goldiș, V. Braniște ș.a. Misiunea încredințată lui George Popovici atestă prestigiul pe care și l-a dobândit prin acțiunea sa neobosită de realizare a solidarității naționale. Susține aici cu fermitate încetarea polemicelor publice între conducătorii mișcării naționale, refacerea coeziunii partidului și a Comitetului Central, încetarea atacurilor reciproce între gazetele românești. Apreciindu-i acest rol important, "Tribuna poporului" din Arad îl caracterizează ca fiind omul "care a mîllocit pacea între luptătorii naționali"⁴¹.

Respectând tactica P.N.R., în ședința congregației județului Caraș-Severin din 7/20 septembrie 1901, prezintă, împreună cu Coriolan Brediceanu, George Dobrin ș.a. o Declarațiune motivată prin care anunță pasivitatea în alegerile parlamentare. Declarațiunea constituie, totodată, o hotărâtă condamnare a politicii cercurilor guvernante maghiare față de românii din Banat și Transilvania. "Este o anomalie constituțională, se menționează în acest important act politic, că până când toate partidele politice ale țării se bucură deplină libertate de acțiune, s-a confiscat prin ordonanță reconstituțională această libertate constituțională chiar față de partidul nostru, care cuprinde în sânul său un popor întreg"⁴². În aceiași congregație comitatensă își ridică glasul de protest împotriva colonizărilor de populație maghiară în Banat, care au adus multiple prejudicii materiale comunelor românești și au creat o mare neliște în rândul populației autohtone⁴³.

37. Biblioteca Academiei Române. Manuscrise. Corespondență, nr. 27 329; S 40(2) CC VII.

38. Ibidem.

39. S-au cristalizat cele două grupări deosebite ca orientare a tacticii de luptă; a) pasivistă, prin Tribuna (Sibiu), Gazeta Transilvaniei; Drapelul; b) activistă, prin Tribuna poporului (Arad 1897); Telegatul român (Sibiu); Activitatea (Orăștie); Controla (Timișoara) Cf. N. Cordoș, op. cit., p. 255-256.

41. Tribuna poporului, V, 1901, nr. 222, din 28 noiembrie/11 decembrie, p. 1.

42. Drapelul, I, 1901, nr. 72, din 8/21 septembrie, p. 1.

43. I. B. Mureșianu, V. Lăzărescu, Activitatea protopopului Lugoșului dr. George Popovici în mișcarea agrară din 1903 a țărănilor de pe valea Beghului, în "Mitropolia Banatului", XXVII, 1977, nr. 1-3, p. 170-179.

La începutul veacului al XX-lea participarea lui George Popovici la viața politică națională este tot mai intensă. Este unul din principalii organizatori ai adunărilor de protest din anul 1904 împotriva proiectului de lege școlară Berzevics. Înțelegând sensul urmat de masele largi ale românilor și dorința acestora de a-și manifesta mai energic voința de libertate națională, după Conferința Națională de la Sibiu din ianuarie 1905, se pronunță insistent pentru trecerea bănățenilor la noua tactică activistă. Este principalul organizator al marii adunări populare de la Lugoj din 5/18 noiembrie 1905, una din cele mai importante întruniri naționale de la începutul veacului al XX-lea. Participă peste 20.000 de români. "Într-adevăr - relatea Tribuna - de la procesul Memorandului, în Cluj, nu s-a mai văzut atâta româniime la un loc, nu s-a văzut o însuflețire mai mare" ⁴⁴. Adunarea se desfășoară sub președinția lui George Popovici, care în cuvântarea sa, face o virulentă critică "șovinismului intolerant" promovat de autoritățile maghiare. Susține aici, cu argumente istorice, juridice și morale legitimitatea luptei românilor, necesitatea unei activități energice împotriva oprămirii naționale. "Drepturile politice - subliniază fruntașul român - nu se dau de pomană, ci ele se câștigă prin grele lupte și suferințe și prin stăruințe continue și acomodate. Ar fi sosit timpul odată să nu mai visăm, ca prin milostenie să obținem drepturile și să sperăm după ajutoare străine căci până sosesc acelea ne iese părul prin pălărie și sufletul din oase" ⁴⁵. Rezoluția adunării definiște deplina adeziune a bănățenilor la programul P.N.R. și adoptarea tacticii parlamentare activiste. George Popovici alături de G. Dobrin și Coriolan Brediceanu au avut un rol hotărâtor în această acțiune. La Congregația de toamnă a județului Caraș-Severin din același an 1905, împreună cu Coriolan Brediceanu, G. Dobrin, V. Braniște, Șt. Petrovici, Cornel Jurca, Titu Hațieg și a. prezintă o "Declarațiune publică de condamnare a politicii guvernului maghiar "care pornește din concepția că Ungaria numai așa poate exista dacă toate popoarele nemaghiare ale țării se vor contopi în rasa maghiară și întreaga populație a Ungariei va deveni o națiune unitară consolidată în limbă și sentiment" ⁴⁶.

La alegerile parlamentare din primăvara anului 1906 candidează pe baza programului P.N.R. în circumscripția electorală Lugoj. Cu toate presiunile și amenințările autorităților, comunele românești au votat cu George Popovici care obține majoritatea voturilor. Alegătorii români au venit îmbrăcați în costume naționale "ca la zi de sărbătoare" ⁴⁷. Rezultatul alegerilor a fost anulat de autorități sub pretextul că "înainte de alegeri, și anume în adunări, în mod public, cu cuvântul au agitat contra unității națiunii maghiare și a unității politice a statului ungar" ⁴⁸. Au urmat o serie de procese împotriva preoților, învățătorilor și țăranilor români pentru a-i obliga să declare că au "fost forțați" să voteze pentru George Popovici. Cu toate presiunile făcute, consemna ziarul Drapelul, "nu s-a găsit nici un singur alegător care să spună că nu a votat din convingere pe partea noastră. Aceasta este încă un mare câștig moral pentru mișcarea națională" ⁴⁹. În martie 1907 George Popovici candidează din nou, pentru același mandat, obținând majoritatea

44. Tribuna, IX, 1905, nr. 199, din 24 octombrie/7 noiembrie, p. 1.

45. Ibidem, p. 2.

46. Drapelul, V, 1905, nr. 112, din 29 septembrie/12 octombrie, p. 1.

47. Drapelul VI, 1906, nr. 45, din 20 aprilie/3 mai, p. 1.

48. Drapelul, nr. 55, din 16/29 mai, p. 1.

49. Drapelul, nr. 63, din 6/9 iunie, p. 1.

voturilor⁵⁰. Ocupându-și locul în parlament, se va ridica cu toată hotărârea împotriva proiectului de lege Apponyi. În unul din cele mai frumoase și argumentate discursuri ale sale, demonstrează conținutul retrograd al acestui proiect care lovește în interesele fundamentale ale românilor, în limba și instituțiile naționale, în cultura și întreaga lor existență națională. Omul de cultură erudit și neobositul luptător politic se regăsește în fiecare frază. "Între români - afirmă protopopul lugojean, sentimentul național este atât de dezvoltat, încât poporul acesta adevărat poate fi nimicit prin foc și fier, dar a-l despoia de limba sa, de naționalitatea sa și a-l contopi în alt popor nu e cu puțință". În plin parlament maghiar nu pregetă să declare "că va veni un timp mai fericit" când cauza dreaptă a poporului român va triumfa "după cum a triumfat întotdeauna în istoria lumii"⁵¹. La fel de argumentată și fermă a fost și cuvântarea pe care o ține în fața miilor de români adunați în 14 aprilie 1907 la Lugoj pentru a protesta împotriva aceluiași proiect de lege care "jignește adânc caracterul românesc al Bisericii și școlilor noastre"⁵².

La Conferința națională a P.N.R. din martie 1910 George Popovici a fost ales în Comitetul electoral executiv care urma să conducă întreaga luptă în campania electorală⁵³. Este ales și în Comitetul Central al P.N.R.⁵⁴. Se găsește mereu pe aceeași poziție angajată în toate acțiunile menite să impulsioneze lupta românilor pentru libertate și unitate națională. Rolul său va fi deosebit de important în toamna anului 1918, când se află printre cei mai de seamă conducători ai românilor pentru desăvârșirea unității național-statale. La marea adunare populară de la Lugoj din 3 noiembrie 1918 a fost ales președinte al Consiliului Național Român din județul Caraș-Severin⁵⁵. A participat la memorabila conferință de la Oradea din 12 octombrie 1918 unde s-a decis proclamarea dreptului de autodeterminare al provinciilor românești din monarhia austro-ungară și de Unire cu Țara⁵⁶. A luat parte la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia în calitate de "parlamentar" de drept al Bisericii ortodoxe române din Banat⁵⁷. În vara anului 1919 va prezida cele două mari adunări populare de la Lugoj (10 iunie) și Timișoara (10 august) pentru instaurarea administrației românești în Banat. După Marea Unire, va lua parte la viața politică a României întregite. Conflictul intervenit cu unii lideri ai P.N.R. în cursul anului 1919 duce la desprinderea sa din acest partid în care a luptat peste trei decenii. Sustinea, să fie respectat principiul democrat al fixării candidaturii în alegerile parlamentare de către alegători. Trece în P.N.Liberal și va fi ales în anul 1922 senator liberal și vicepreședinte al Senatului României. În 1927 este reales senator. Decedează la 27 decembrie 1927.

50. Drapelul, VII, 1907, nr. 31, din 15/28 martie, p. 1.

51. Drapelul, nr. 36, din 27 martie/9 aprilie, p. 2.

52. Drapelul, nr. 39, din 3/16 aprilie, p. 1.

53. Drapelul, X, 1910, nr. 34, din 25 martie/7 aprilie, p. 1.

54. Drapelul, nr. 48, din 14 mai, p. 1.

55. A.M.B., fond Unirea 1918.

56. I. Clopoțel, *Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România*, Cluj, 1925, p. 38.

57. V. Lăzărescu, op. cit., p. 693.

LA CONTRIBUTION D'ARCHIPRÊTRE DU LUGOJ, DR. GEORGE POPOVICI AU MOUVEMENT NATIONAL DE BANAT

Resumé

Millitant du mouvement national de Banat et de Transylvanie à la fin du XX-ème siècle et dans les premiers décennies du siècle suivant, dr. George Popovici (1862-1927) a réuni dans une activité très riche le devoir de serviteur fidèle à l'Eglise et la lutte pour la liberté nationale des Roumains.

Il contribue aussi à la recherche de l'histoire du Banat. Membre correspondant de l'Académie Roumaine et président de l'organisation du Parti National Roumain de district Caraș-Severin l'archiprêtre dr. George Popovici joue un rôle très important dans l'affirmation de l'activité des associations culturelles et dans la direction de la lutte politique de roumains de Banat pour l'achèvement de l'unité nationale de l'état.